

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧУТТЯ ЛЮБОВІ В РАННЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Актуальність дослідження. Любов є виключно складним об'єктом як для психологічного, так і для будь-якого іншого аналізу. Частотні словники сучасних мов засвідчують, що це слово є одним з найуживаніших. Це почуття рано чи пізно переживає кожна людина. Особливим воно є саме для молоді, яка лише починає будувати свої стосунки із особами протилежної статі.

Тому пильна увага до цієї проблеми характерна для всіх періодів розвитку психології. Проблема почуття любові у різних вікових періодах представлена в дослідженнях З. Фрейда, К. Юнга, А. Адлера, К. Хорні, Е. Еріксона, Е. Берна, Е. Фромма, А. Маслоу, К. Роджерса, В. Франкла та багатьох інших дослідників. Класифікацією видів любові займалися такі вчені, як Е. Хатфільд, Р. Мей, Т. Кемпер, С. Уотс, П. Стеннер, Д. Лі, Р. Стернберг, А. Афанасьєв та інші.

Метою даної статті є теоретичний аналіз особливостей поняття любові в ранньому юнацькому віці. Любов – це більш складне почуття, ніж закоханість чи прихильність, а, значить, і більш важке для визначення і вивчення. Любов є базовою людською емоцією, але зрозуміти, як і чому вона виникає, не так-то просто. Насправді, тривалий час вважалося, що любов — це щось таке, що наука не може пояснити.

Дослідниками було запропоновано ряд різних теорій любові. У Е. Берна знаходимо таке визначення поняття любові: “найбільш повне і найбільш благородне з усіх стосунків, яке включає в себе найкраще з усіх інших: повагу, захоплення, пристрасність, дружбу та інтимність”. У термінах транзактного аналізу поява любові є можливою лише тоді, коли Батько втрачає свою пильність і настороженість, а Дорослий – свою передбачливість [1, 152].

З. Рубін припустив, що любов складається з трьох елементів: прихильності, турботи та близькості. Прихильність – це потреба отримувати турботу, схвалення і фізичний контакт від іншої людини. Турбота – це увага до потреб іншої людини і його щастя, така ж, як до своїх. Близькість – можливість ділитися думками, бажаннями і почуттями з іншою людиною [2, 302].

Найбільш розроблена сучасна класифікація [3, 231], що спирається на емпіричні дані, розрізняє шість стилів любові:

- 1) ерос – пристрасна, виняткова любов-захоплення, яка прагне до повного фізичного володіння;
- 2) людус – любов-гра, що не відрізняється глибиною почуття і що порівняно легко допускає можливість зради;
- 3) сторге – спокійна, тепла і надійна любов-дружба;

4) прагма – розсудлива любов, яка поєднує людус і сторге, любов, що легко піддається свідомому контролю, любов за розрахунком;

5) манія – ірраціональна любов-одержимість, для якої типові невпевненість і залежність від об'єкту, що приваблює;

6) агапі – безкорислива любов-самовіддача, синтез ероса і сторге.

Були також спроби емпіричного вивчення структури любові. Так, Р. Хаттіс виділив у якості складових кохання наступні шість факторів: повага, позитивні почуття до партнера, еротичні почуття, потреба у позитивному ставленні з боку партнера, почуття інтимності, почуття ворожості.

Юнацький вік є неначе “третім світом”, що існує між дитинством і дорослістю, тому що біологічно-фізіологічне і статеве дозрівання завершено (уже не дитина), але в соціальному відношенні – це ще не самостійна доросла особистість. Юність – це період прийняття відповідальних рішень, що визначають усе подальше життя людини: від вибору професії і свого місця в житті, сенсу життя, вироблення світогляду і життєвої позиції до пошуків супутника життя та створення своєї сім'ї [4, 25].

Поведінка юнаків щодо представників протилежної статі значною мірою залежить від того, як вони уявляють свою статеву роль та від їхнього уявлення про те, якою повинна бути кохана людина. Дівчата почувають себе у спілкуванні з юнаками більш вільно і впевнено, ніж юнаки з дівчатами. Молодь хвилює нормативний, ритуальний бік взаємин з представниками протилежної статі, оскільки вони вперше з цим стикаються. Юнацька мрія любові виражає прагнення до емоційного контакту, розуміння та душевної близькості.

Для старшокласників власні переживання інколи більш важливі, ніж об'єкт захоплення. Спілкування з популярною в класі дівчиною, або хлопцем є засобом самоствердження в очах ровесників. Юнаки також чіткіше, ніж дівчата, розмежовують кохання і дружбу.

Першою фазою почуття любові найчастіше є стан закоханості. Особливо яскрава та швидко домінуюча закоханість спостерігається в юнацькому віці. Така всеосяжна закоханість визначається вперше дійсно інстинктивним почуттям молодої людини до іншої статі і швидким “замкненням” її інтересів на якомусь “об'єкті”. Глибока психологічна суть закоханості як першої фази кохання є в тому, щоб закріпити духовний зв'язок між двома індивідуумами, перш ніж вони перетнуть межу більш інтимних стосунків. Це почуття має свої певні фази розвитку та динаміку. Вузловим моментом є існування давно вже існуючого у підсвідомому певного еталону бажаного чоловіка чи жінки [5, 145].

У ранньому юнацькому віці хлопці та дівчата ставляться до побачень уже набагато серйозніше, ніж підлітки. Тепер вони звертають більше уваги не лише на зовнішність, а і на особистісні якості представника протилежної статі, переймаються його планами на майбутнє.

Важливими мотивами побачень для більшості старшокласників є дружні стосунки та вибір партнера для майбутнього сімейного життя. Однак дослідники зазначають, що дівчата зорієнтовані на глибоко особистісні, хлопці – на сексуальні стосунки.

Дівчата починають виділятися кокетством, манірністю, запозиченими у когось особливостями міміки, жестів, ходи. Вони вчаться налагоджувати стосунки, сперечаються, ревнують, ображаються та миряться. Закоханість, залицяння, перше побачення, перший поцілунок важливі юнакам не лише самі по собі як відповідь на їх власну внутрішню потребу, але і як певний символ дорослості та стимул у навчанні, праці. Кожне більш чи менш тривале і зацікавлене спілкування хлопця з дівчиною – це прекрасна школа почуттів, яка формує його характер, вона є “генеральною репетицією” кохання. Близьке спілкування з особою іншої статі значно підвищує авторитет юнака чи дівчини як у власних очах, так і в очах друзів.

У юнацькому віці формується морально-психологічна готовність до сімейного життя. І. Кон відзначає, що у хлопців взагалі часто буває розбіжність між високим коханням до певної дівчини і сексуальними потягом до жінок взагалі. Готовність до сімейного життя часто виражається в зближенні, збігу, як духовних, так і фізичних устремлінь по відношенню до певного партнера. Е. Шпрангер, розуміючи еротика як духовний, естетичний прояв любові людей, відзначає: “Для психології підлітка, проте, найважливішим є встановлення того факту, що в роки розвитку природа зберігає обидві сторони ще окремими в переживанні одне від одного, і що співзвуччя обох моментів в одному великому переживанні і пов'язаному з ним акті запліднення є симптомом зрілості. У свідомості юнака еротика і сексуальність спочатку різко відокремлені один від одного. Це найістотніше положення, яке слід встановити в даному “зв'язку” [2, 35].

У першому коханні виразно виступає безкорисливе ставлення до іншої людини як найвищої цінності, замилювання коханим, гордість за нього, прагнення поділяти з ним радощі та [горе](#), особлива чутливість до всього, що якимось із ним пов'язане, готовність до самопожертви заради його спокою й щастя. Перше кохання – це перший поштовх до того, щоб погляд став уважнішим, [вуха](#) – слухнянішим, [розум](#) – гострішим, душа – чуйнішою. П. Блонський переживання першого кохання відносив до найцютливіших почуттів, вільних від будь-яких думок про статеву близькість. Перше кохання відрізняється тим, що юна людина не лише відкриває для себе іншу людину, її красу і привабливість, але насамперед відкриває себе саму. Нерозуміння свого нового [стану](#), радість і [страх](#) – усе це хвилює юнака чи дівчину.

Менш проблемними взаємини статей стають у 17-18 років. Поведінка хлопців і дівчат стає більш впевненою і врівноваженою. У групових стосунках зникає антагонізм статей, розширюються контакти,

товариська приязнь і дружні відносини між хлопцями і дівчатами, що ґрунтуються на міцній, взаємній емоційній прив'язаності і духовній близькості.

Рання юність – пора виникнення і переживання першого кохання, яке відчутно впливає на емоційне життя старшокласника, становлення його особистості. Цю пору називають “періодом утворення пар”, перших побачень, перших почуттєвих контактів і відповідного зближення. Настає певна стабілізація, врівноваженість у стосунках молоді обох статей. Інтимні переживання наближаються за своєю формою до почуттів дорослих людей. У групових стосунках зникає антагонізм статей, розширюються контакти, товариська приязнь і дружні стосунки між хлопцями і дівчатами. Виникають та розвиваються нові форми спілкування з прихованими чи явними еротичними елементами (симпатія, приязнь, флірт, кокетування, залицяння, закоханість). Дівчата і хлопці вчаться звертати на себе увагу осіб протилежної статі, розуміти смаки й уподобання іншої сторони, пристосовуватися до них. Отже, у старшому шкільному віці створюється сприятливий ґрунт для формування міжстатевих стосунків молодих людей, які духовно збагачують їх.

Як молодший підліток чекає появи вторинних статевих ознак, так юнак чекає, коли ж, нарешті, він покохає. Якщо ця подія запізнюється (а ніяких хронологічних норм тут немає), він нервує, іноді намагається замінити істинне захоплення надуманим і т.д. Виникають і усталюються нові форми спілкування з прихованими чи явними еротичними елементами (симпатії, приязні, флірту, кокетування, залицяння, закоханості).

Проте уявлення про те, якою повинна бути кохана людина, часто розходяться з реальністю. Ідеальний образ зазвичай містить багато завищених, неіснуючих вимог, а інші важливі якості не усвідомлюються, або залишаються непоміченими. Така ідеалізація властива закоханим обох статей, але дівчата схильні до цього більшою мірою, ніж юнаки. Чим молодші та недосвідченіші закохані, тим частіше їхні почуття оточені ореолом романтики. Звичайно, розчарування неминучі, але вони не повинні сприйматися як трагедія й рішучий розрив стосунків [4, 111]. Щодо ідеалізації партнера, то за Т. Рейком здатність до цього є обов'язковою умовою особистісного росту. Цікаво, що чоловіки більш схильні до ідеалізації своїх партнерів, ніж жінки. Це може бути пов'язане з тим, що чоловік традиційно відіграє у любовних стосунках більш активну позицію, ніж жінка, він повинен долати більше труднощів і тому більше потребує ідеалізації партнера.

Першому коханняю передують потреба в коханні. У зв'язку зі статевим дозріванням розвивається специфічний загальний стан, який і є першопричиною кохання. “Про такого юнака можна сказати, що ще невідомо, в кого він закохається, але вже твердо ясно, що він

закохається”. Якщо сексуальні переживання раннього дитинства виникають через зовнішні стимули, то причина кохання – внутрішня. “Кохання – результат статевого розвитку, який є необхідною, але, звичайно, не єдиною його причиною”.

Не кожному випадає на долю пережити таке напівдитяче, але багатогранне й самовіддане почуття. Дослідження показують, що більшість із тих молодих людей, які в старших класах були серйозно закохані в когось (навіть і без взаємності), у свій час зазнали й щастя дорослої, зрілої любові в сім’ї. У тих же юнаків, які у своїх стосунках не йшли далі сексуальних розваг, флірту, “колекціонування розбитих сердець”, нерідко і в подальшому зберігався той же стиль взаємин. Отже, виховна цінність першого кохання, кохання-дружби, ніжності, поваги – саме в статевій соціалізації, підготовці школярів до сімейного життя, вона є стратегічною, оскільки значною мірою впливає на всі інші стадії цього процесу.

Поняття “любов” хоча і визначене в психологічній науці деякими термінологічними рамками, все одно залишається неточним. Сам феномен, його класифікації і види варіюються в залежності від особливостей суспільства, часу, культури, традицій виховання та інших факторів, що впливають на емоційну сферу особистості, починаючи з раннього дитинства. Існують класичні визначення поняття “любов”, які об’єктивно прийняті суспільством, але воно все одно продовжує залишатись винятково особистим явищем для кожного.

Висновки. Любов у житті юнаків відіграє дуже важливу роль, адже саме завдяки такому почуттю розвивається самосвідомість юної особи, формуються її життєві плани. Юнацька мрія про кохання виражає перш за все жадання емоційного контакту, розуміння, душевної близькості. Потреба в саморозкритті, інтимній людській близькості і плотсько-еротичні бажання дуже часто не співпадають і можуть бути направлені на різні об’єкти. Саме у юнацькому віці формується морально-психологічна готовність до сімейного життя.

Список використаних джерел

1. Бернс Р. Я – концепция и воспитание // Психология подростка. Хрестоматия / Сост. Ю. И. Фролов. – М: Российское Педагогическое Агентство, 1997 – 526 с.
2. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук. – К.: Либідь, 2005. – 464с.
3. Майерс Д. Социальная психология / Д. Майерс. – СПб, 1998 – 625 с.
4. Кон И. С. Психосексуальное развитие и взаимоотношения полов // Психология подростка. Хрестоматия / Сост. Ю. И. Фролов. – М: Российское Педагогическое Агентство, 1997 – 526 с.
5. Основи психології: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / А. І. Веракіс, Ю. І. Завалевський, К. М. Левківський. – Харків – Київ, 2005. – 415 с.

6. Реан А. А. Психологическая энциклопедия. Психология человека от рождения до смерти / А. А. Реан. – СПб.: Олма – Пресс, 2002. – 421 с.

7. Ремшмидт Х. Подростковый и юношеский возраст. Проблемы становления личности [Текст]: пер. с нем. / Х. Ремшмидт. – Москва: Мир, 1994. – 320 с.

8. Шаповаленко И. В. Возрастная психология / И. В. Шаповаленко. – М.: Гардарики, 2005 – 349 с.

9. Шпрангер Е. Эротика и сексуальность в юношеском возрасте / Шпрангер Е. Эротика и сексуальность в юношеском возрасте // Психология подростка. Хрестоматия / Сост. Ю. И. Фролов. – М: Российское Педагогическое Агентство, 1997 – 526 с.